

Heikki Vestman kok ym.

Kirjallinen kysymys koronarajoitusten perusteista ja tartuntatautilain korjaamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Hallituspuolueiden säätämiin tartuntatautilain säännöksiin ja hallituksen ohjaukseen perustuneet rajoitustoimet ovat aiheuttaneet suomalaisissa oikeutettua hämmennystä ja kritiikkiä. Rajoituksia ei ole pidetty välttämättöminä ja oikeasuhtaisina. Esimerkiksi liikuntapaikkoihin, kulttuuri- ja tapahtumatiloihin sekä ravintoloihin kohdistuneet sulut ja rajoitukset ovat vaikuttaneet perusteettomilta vallitsevaan epidemiatilanteeseen ja muihin epidemian hallinnan keinoihin verrattuna. Sulku- ja rajoitustoimien perusteet eivät ole olleet läpinäkyviä ja ovat vaikuttaneet poliittisesti ohjatuilta. Suomalaiset maksavat koronapolitiikan hintaa menetettyinä euroina ja mahdollisuuksina, heikentyneenä kuntona ja kansanterveytenä sekä rapautuvana luottamuksena hallintoon.

Ongelmat johtuvat epäselvistä ja epätarkoituksenmukaisista tartuntatautilain säännöksistä sekä poliittisesti ohjatusta viranomaistoiminnasta. Perustuslakivaliokunta varoitti lausunnossaan jo reilu vuosi sitten tartuntatautilain väliaikaisten 58 kirjainpykälän soveltamiseen liittyvistä ongelmista: "muusta tartuntatautilaista poikkeava sääntelytekniikka aiheuttaa ongelmia ja ennakoimattomuutta tartuntatautilain sääntelyn soveltamisessa vastaisuudessa" (PeVL 44/2020 vp). Valiokunta on toistanut vastaavan huomion sittemmin lausunnoissaan PeVL 9/2021 vp ja PeVL 28/2021 vp.

Perustuslakivaliokunta on lisäksi todennut: "Valiokunta pitää epidemian kestäessä myös historia-tietoja merkityksellisinä arvioitaessa rajoitustoimenpiteen ja toimivaltuuden välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta. Valiokunta painottaa, että rajoitustoimien ja toimivaltuuksien sääntelyn on perustuttava asianmukaiseen arvioon rajoitustoimenpiteen tai toimivaltuuden välttämättömyydestä." (PeVL 44/2020 vp)

Lain selkiyttämiseksi perustuslakivaliokunta on "korostanut tartuntatautilain kokonaisuudistuksen tarvetta" (PeVL 9/2021 vp) ja täsmentänyt, että "valiokunnan mielestä asianmukaisen kokonaisuudistuksen edellyttämä lainvalmistelun kesto puoltaa hankkeen pikaista käynnistämistä" (PeVL 50/2021 vp).

Perustuslakivaliokunta on epidemian alusta alkaen "kiinnittänyt lisäksi erityistä huomiota tarpeeseen arvioida perusoikeusnäkökulmasta rajoitustoimien yhteiskunnalle aiheuttamia kokonaisuushaittoja suhteessa niillä saavutettuun hyötyyn." (esim. PeVM 10/2020 vp ja PeVL 28/2021 vp) Valiokunta on pitänyt "valitettavana, että tällaista arviota ei ole valtioneuvostossa tehty kokonaisarviona kaikki rajoitustoimet huomioiden", kiinnittänyt toistuvasti valtioneuvoston huomio-

Kirjallinen kysymys KK 6/2022 vp

ta asiaan ja painottanut "tarvetta arvioida rajoitustoimien pitkänkin aikavälin yhteiskunnallisia vaikutuksia" (PeVL 28/2021 vp). Tällaista arviointia hallitus ei ole esittänyt kaksi vuotta epidemian alkamisen jälkeenkään.

Erityisesti tartuntatautilain kasuistiset koronarajoitussäännökset johtavat sietämättömän epäsymmetrisiin ja jopa mielivaltaisilta tuntuviin rajoituksiin. Perustuslakivaliokunnan toistuvista huomautuksista sekä yrittäjien ja muiden kansalaisten kritiikistä huolimatta hallitus ei ole korjannut tartuntatautilain väliaikaisia säännöksiä, vaan päinvastoin pidentänyt pykäläen voimassaoloa 31.6.2022 saakka. Ongelmia on aiheuttanut lisäksi tartuntatautilain 58 pykälän summittainen soveltaminen.

Tutkimus- ja tilastotiedon valossa koronapandemian tilanne on muuttunut omikronin tultua valtavirusvariantiksi. Omikron leviää huomattavasti aiempia muunnoksia herkemmin, mutta aiheuttaa näitä lievempää tautia. Taudin laajasta levinneisyydestä huolimatta tehohoidon tarve ei näytä kasvaneen. Useissa Euroopan maissa rajoitustoimia on purettu merkittävästi, jopa kokonaan, vaikka tartuntamäärät ovat olleet kasvussa. Infektiolääkärit ja sairaanhoitopiirit ovat esittäneet, että omikronin voisi poistaa yleisvaarallisten tartuntatautiin listalta. Käytännössä useat kunnat kohtelevatkin ohjeistuksissaan koronavirusta, kuten mitä tahansa hengitystieinfektiota. Virusta ei jäljitetä, tartunnan saaneille ei tehdä eristyspäätöksiä eikä oireettomille kantajille määrätä sairauslomaa. Näyttääkin siltä, että viranomaiset noudattavat tartuntatautilain säännöksistä vain niitä, joiden nojalla elinkeinovapautteen voidaan kohdistaa rajoituksia.

Tartuntatautilain väliaikaisten koronasäännösten esitöissä on korostettu, että rajoitus on kohdennettava vain sellaisten toimialojen toimintoihin ja tiloihin, joihin sisältyy erityinen riski merkittävien tartuntaketjujen syntymiselle (HE 245/2020 vp, 58 g §:n yksityiskohtaiset perustelut). Koronaviruksen leviytystä laajalle on virustartunnan riski asiantuntijoiden mukaan käytännössä kaikkialla yhteiskunnassa. Näin ollen voidaan kysyä, miten tässä epidemiatilanteessa ylipäätään mikään tila voi muodostaa erityisen riskin merkittävien tartuntaketjujen syntymiselle suhteessa muihin toimintoihin ja tiloihin.

Hallitus on perustanut viime vuoden lopulla koronaministerityöryhmän, jonka yhdeksi tehtäväksi on annettu "varmistaa koronatoimien yhteensopivuus". Ministerityöryhmä päätti 7.1.2022, että "kunnat ja aluehallintovirastot ohjataan varmistamaan, että kaikki välttämättömät, sisätilojen käyttöä ja tilaisuuksia koskevat rajoitukset kaikissa riskiluokissa on otettu leviämisaikavälillä käyttöön tartuntatautilain 58 g §:n mukaisesti". Sosiaali- ja terveysministeriö lähetti hallituksen ministerityöryhmän linjauksiin perustuvat ohjauskirjeet aluehallintoviranomaisille toimeenpantaviksi. Ministeriö ei kuitenkaan julkaissut perusteita sille, miksi rajoitustoimia päädyttiin kohdentamaan juuri näihin toimintoihin, eikä hallitus ole tähän mennessäkään julkaissut sitä tietoperustaa, mihin ohjatut rajoitukset ovat perustuneet.

Aluehallintovirastot toimeenpanivat hallituksen linjauksen tilojen sulkemisesta, minkä johdosta Suomessa laajalti kuntokeskukset suljettiin ja kulttuuritapahtumat kiellettiin. Osalla alueista sulkupäätöksistä valitettiin hallinto-oikeuteen, minkä johdosta osa sulkupäätöksistä kumottiin. Esimerkiksi Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden mukaan viranomaisen ratkaisusta puuttuivat asiaan kuuluvat perustelut oikeasuhtaisuudesta ja vaihtoehtoisten keinojen punninnasta. Hallinto-oikeuden mukaan "koska perusoikeuksien rajoituksiin on suhtauduttava pidättäytyvästi ja ne tarkasti

Kirjallinen kysymys KK 6/2022 vp

kohdentaen, välttämättömyysedellytys ei täyty, jos sulkupäätös kohdistetaan kaikkiin lain sallimiin toimintoihin kerralla ilman, että ensin suljetaan ne tilat, joita on asiantuntijaluokituksen mukaan pidettävä vaarallisimpina ja seurataan kyseisen sulun vaikutusta tilanteeseen".

Aluehallintovirastot pyysivät viime vuoden lopulla sosiaali- ja terveysministeriöstä tietoja ohjauksen perusteista päätöksentekoaan varten. Virastot tiedustelivat muun muassa STM:ltä, ohjaukko se tilanteessa, jossa tartuntoja ei ole arvioitu tulevan erityisesti yleisötilaisuuksista, harkitsemaan rajoitusten asettamista yleisötilaisuuksiin ja miten päätökset saadaan perusteltua juridisesti kestäväällä tavalla. Kysymysten perusteella näyttää siltä, etteivät aluehallintovirastot olleet vakuuttuneita rajoitusten lainmukaisuudesta. STM:n vastaus herättää perustellun epäilyn siitä, ettei sen vaatimien rajoitusten taustalla ole tilastotietoihin tai epidemiologiaan pohjautuvia perusteita.

Julkisuudessa on esitetty epäilyjä siitä, että sosiaali- ja terveysministeriö harjoittaisi poliittista ohjausta THL:n terveysviranomaisena tekemiin epidemiologisiin arvioihin. Mediassa (MTV Uutiset ja Iltalehti) on viitattu, että rajoitustoimien perusteena keskeisesti käytettyä THL:n riskiarviointitaulukkoa olisi ohjattu ja muokattu sosiaali- ja terveysministeriön toimesta. Valtiosääntöoikeuden dosentti Pauli Rautiainen on kritisoinut sitä, ettei riskiarviotaulukkoon liittyvää taustatietoa ole julkaistu eikä luovutettu tietopyynnöistä huolimatta. Rajoitustoimien perusteiden tulee olla avoimesti kansalaisten ja tutkijoiden arvioitavissa.

Hallituksen ja terveysviranomaisten keskeinen peruste rajoitustoimille on ollut terveydenhuollon kantokyvyn ja varsinkin tehohoitopaikkojen riittävyyden turvaaminen. Samaan aikaan kun hallitus ja viranomaiset ovat tällä perusteella rajoittaneet voimakkaasti elinkeinovapautta ja suomalaisten mahdollisuutta toimeentuloon sulkemalla ja rajoittamalla kokonaisia toimialoja, hallitus ei ole tehnyt juuri muita toimia sairaanhoidon kantokyvyn turvaamiseksi. Hallitus ei ole tuonut eduskuntaan esitystä maskivelvoitteesta eikä lisännyt sairaanhoidon kapasiteettia. Ministeri Kiuuru lupasi keväällä 2020 nimenomaisesti, että hallitus lisää tehohoitopaikkojen määrän Suomessa 300:sta tuhanteen. Loppuvuonna 2021 hallitus ohjasi aluehallintovirastot rajoitustoimiin tilanteessa, jossa tehohoidossa oli koronaviruksen takia 50 henkilöä. Näyttääkin siltä, että hallitus maksattaa puuttuvat tehohoitopaikat liikunta-, tapahtuma- ja kulttuuri- sekä ravintola-alan yrittäjillä ja työntekijöillä.

Mittavista taloudellisista, terveydellisistä, sosiaalisista ja muista yhteiskunnallisista tappioista sekä toistuvista perustuslakivaliokunnan huomautuksista huolimatta hallitus ei ole pyrkinyt korjaamaan sekavaa sääntelyä ja rajoituspolitiikkaansa. Hallituksen tulee ryhtyä kiireesti korjaaviin toimiin, jotta mahdollisissa uusissa tautiaalloissa välttyään yhteiskunnan sulkutiloilta ja mittavilta kustannuksilta ja jotta kansalaisten luottamus koronapäätöksentekoon palautuisi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Milloin hallitus antaa eduskunnalle lakiesityksen tartuntatautilain 58 ja 58 a–l pykälien korjaamisesta tai kumoamisesta,

mihin tutkimus- tai muuhun asiantuntijatietoon hallituksen koronaministeriryhmän suosituksukset ja sosiaali- ja terveysministeriön ohjauskirjeet ovat perustuneet,

Kirjallinen kysymys KK 6/2022 vp

milloin hallitus julkaisee rajoituspäätöstensä tietopohjan,

perustuuko THL:n riskipotentiaalimalli mihinkään tieteelliseen tai tutkittuun tietoon,

milloin hallitus julkaisee edellä viitatus riskipotentiaalimallin tietopohjan,

onko STM poliittisesti ohjannut THL:n riskipotentiaalimallin kehittämistä, ja jos on, niin millä perusteella,

miksi hallitus ei ole vielä lisäänyt sairaanhoidon kapasiteettia ja tehohoitopaikkoja koronavirustilanteeseen vastaamiseksi ja

milloin hallitus tekee arvion rajoitustoimien yhteiskunnallisista kokonaishaitoista suhteessa saavutettuihin hyötyihin?

Helsingissä 3.2.2022

Heikki Vestman kok
Jari Kinnunen kok
Sari Sarkomaa kok
Pia Kauma kok
Timo Heinonen kok
Wille Rydman kok
Arto Satonen kok
Anne-Mari Virolainen kok
Mia Laiho kok
Janne Heikkinen kok